

КЕРУВАННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

NON-LINGUISTIC SPECIALITY STUDENTS' INDEPENDENT WORK GUIDANCE WHEN TEACHING ENGLISH

У статті представлено основні підходи до керування самостійною роботою студентів немовних факультетів під час вивчення англійської мови. Висвітлено основні підходи науковців щодо визначення сутності самостійної роботи. На основі аналізу наукової літератури встановлено, що керування самостійною роботою студентів – складний педагогічний процес, який умовно можна поділити на три складові частини, як-от: планування, організація та контроль. У статті висвітлено основні види самостійної роботи студентів немовних факультетів під час вивчення англійської мови (добір англійської літератури для презентації та індивідуального читання, переклад текстів зі спеціальності, опрацювання матеріалу з тем, що передбачено робочими програмами, виконання вправ на відповідну тематику, самостійний перегляд рекомендованих викладачем відеороликів на каналі YouTube, підготовка до виступу з доповіддю на занятті тощо). Представлено досвід організації самостійної роботи студентів (встановлення оптимальної пропорції між виконавчою та творчою діяльністю студентів, забезпечення добору таких методик і завдань, які б орієнтували студентів не на механічне вивчення матеріалу, а на свідоме його засвоєння та формування здатності використовувати здобуті знання під час спілкування з носіями мови). Установлено, що в керівництві педагогом самостійною роботою важливий етап контролю (перевірка самостійної діяльності студентів, її аналіз і оцінювання, робота над помилками). З'ясовано, що для ефективного контролю самостійної роботи студентів викладач має володіти вихідною (сформованість умінь самостійної роботи; рівень знань, на базі яких буде виконуватися завдання) інформацією щодо готовності студентів виконувати цей вид роботи, поточною та кінцевою (досягнутий рівень знань, умінь і навичок, недоліки виконання роботи, рівень самостійності під час виконання завдань) інформацією.

Ключові слова: керівництво, планування, контроль, самостійна робота, студенти.

The article presents main approaches to the guidance of non-linguistic specialty students' independent work during English classes. The basic definitions of this pedagogical phenomenon are given. Having analyzed scientific literature, it can be concluded that the guidance of students' independent work can be divided into three parts: planning, organization and control. The article elucidates main tasks which are usually given for non-linguistic specialty students' independent work (selection of English-language literature for presentation and individual reading, translation of texts on specialty, self-reviews, watching videos on specialty on YouTube, preparation for speech, etc). The experience of students' independent work organization is presented (establishing optimal proportion between students' non-creative and creative work, ensuring the selection of such methods and tasks which would orient students not to mechanical study, but to the conscious learning that allows forming the ability to use acquired knowledge when communicating to native speakers). It is found that the control stage plays an important role in the guidance of students' independent work (control of students' independent activities performance, its analysis and evaluation, error analysis). It is stated that in order to effectively control the students' independent work, the teacher must have initial information (skills to work independently, level of knowledge on which the task will be performed) on students' readiness to accomplish this type of work, current and final (acquired skills, the level of independence when doing the work etc) information. It is concluded that when teachers chose interesting and necessary tasks for students, they take an active part in such activities.

Key words: guidance, planning, control, students' independent work.

УДК 378:331.102.12

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-14>

Іваніга О.В.,

старший викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Одним із ключових завдань, які постають перед закладами вищої освіти, є формування самодостатніх висококваліфікованих фахівців, які здатні до самоосвіти протягом усього життя. Досягненню цієї мети значною мірою сприяє самостійна робота студентів, адже саме цей вид роботи дозволяє їм навчитися правильно планувати свої дії, працювати із джерелами інформації, обирати необхідні інструменти та методи для вирішення проблеми. Саме тому самостійна робота є одним із пріоритетних видів роботи в закладах вищої освіти. Уважаємо, що ефективним цей вид роботи може бути тільки за умови грамотної організації та керування з боку викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

засвідчив, що проблемі організації самостійної роботи в педагогічній літературі приділяється багато уваги. Так, Б. Єсиповим, В. Буряком, П. Підкасистим надано ґрунтовні визначення та класифікації цієї педагогічної проблеми, А. Котовою розглядалися основні види та завдання самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних факультетів, особливості контролю за цим видом діяльності. А. Циною проаналізовано зміст контрольних заходів для самостійної роботи студентів під час вивчення вишівських дисциплін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Цінуючи внесок науковців у розроблення питань самостійної роботи студен-

тів, вважаємо, що питання керування самостійною роботою студентів немовних факультетів під час вивчення іноземних мов недостатньо висвітлено в науковій літературі.

Мета статті – висвітлення досвіду керування самостійною роботою студентів немовних факультетів.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукової літератури встановлено, що немає єдиного підходу до визначення сутності самостійної роботи студентів. Так, Б. Єсіпов розглядає самостійну роботу як невід'ємну частину навчального процесу, яка виконується без допомоги викладача у спеціально відведений для цього час, але під його безпосереднім контролем та за його завданням [2, с. 15].

П. Підкасистий у своїх працях розрізняє самостійну роботу та самостійну діяльність студентів. Так, самостійну роботу студентів він розглядає як штучну педагогічну конструкцію, яка дозволяє викладачеві організувати та скеровувати діяльність студентів як протягом аудиторних занять, так і під час їхньої самостійної діяльності. Самостійна діяльність розглядається науковцем як специфічна форма навчального та наукового пізнання, під час якої відбувається осмислення студентами навчального матеріалу та самостійне визначення шляху розв'язання завдання [3].

Отже, можна зробити висновок, що самостійна робота студентів являє собою їхню автономну діяльність під керівництвом і контролем викладача, яка формує в них такі риси характеру, як самостійність, відповідальність та ініціативність.

Зазначимо, що виконання викладачем керівної функції під час проведення самостійної роботи студентів є складним процесом зі своїми специфічними особливостями: воно підпорядковується вимогам загальної теорії керування навчальним процесом, проте водночас у ньому відображається специфічність і складність самостійної роботи. Так, Л. Жарова наголошує на тому, що керування самостійною роботою має забезпечити реалізацію навчальної, виховної та розвивальної функцій. Причому йдеться як про аудиторну, так і про позааудиторну діяльність. Такий підхід дає можливість розглядати керування самостійною діяльністю студентів як двосторонній процес, де і самі студенти здійснюють керівну функцію [1; 3; 11].

На цю функцію студентів звертає увагу і П. Підкасистий. Він зазначає, що студент від початку роботи має самостійно планувати свої дії, організувати свою навчальну діяльність, здійснювати самоконтроль та коригувати свою діяльність [9, с. 34].

Н. Калашник і В. Вертегел вважають, що для успішного керування самостійною роботою необхідно забезпечити:

– формування психологічної готовності студентів до самостійної діяльності та готовності викла-

дача постійно спрямовувати й оцінювати їхню самостійну роботу;

– підбір відповідних навчальних матеріалів для самостійної роботи з англійської мови (якісні тексти для перекладу, граматичні вправи та тести відповідного рівня, аудіо- та відеоролики із загальноповсюджаною лексикою або лексикою за фахом тощо);

– відведення оптимального часу для виконання навчальних самостійних завдань, усвідомлення та виправлення помилок;

– формування вмінь студентів об'єктивно оцінювати результати своєї праці [4, с. 45].

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що для здійснення ефективного керування самостійною роботою студентів необхідно враховувати три основні етапи:

- планування;
- організацію;
- контроль.

Так, планування самостійної роботи з англійської мови зафіксовано в робочій програмі навчальної дисципліни з позначкою про види роботи та кількість годин, необхідних для її виконання. Зокрема, до основних видів самостійної роботи, які ми плануємо для викладачів кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, можна віднести ознайомлення з навчальною темою, добір англійської літератури для презентації або доповіді під час аудиторного заняття, переклад текстів зі спеціальності, підготовку до індивідуального читання, опрацювання граматичного матеріалу або вивчення лексичних одиниць із тем, що передбачено робочими програмами, виконання вправ на відповідну тематику, самостійний перегляд рекомендованих викладачем відеороликів на каналі YouTube, підготовку до виступу з доповіддю на занятті.

Другий етап полягає безпосередньо в організації самостійної роботи студентів. На цьому етапі завданням викладача є встановлення оптимальної пропорції між виконавчою та творчою діяльністю студентів, а також використання різноманітних видів навчальної діяльності, які сприяють розвитку самостійності студентів [5; 6; 8].

Саме тому під час самостійної роботи над новою темою ми пропонуємо студентам спочатку опрацювати лексичні одиниці, необхідні для вивчення даної теми. Зазначимо, що список слів, які треба вивчити студентам, складає викладач, опираючись на рівень знання мови групою, кількість годин, що відводиться на вивчення відповідної теми. І тільки після опрацювання лексичних одиниць ми радимо студентам починати перекладати тексти. У групах із просунутим рівнем знань ми пропонуємо виконувати переклад не тільки

з англійської мови українською, але й навпаки, що для студентів є більш складним завданням.

Після виконання таких видів самостійної роботи ми пропонуємо їм підготувати творчі завдання. Це можуть бути презентації або доповіді на відповідну тематику, або написання есе, адже, на нашу думку, самостійна робота – ефективний інструмент удосконалення навичок письма у студентів.

Ми цілком погоджуємося з колегами в тому, що на цьому етапі викладач має забезпечити підбір таких методик і завдань, які б орієнтували студентів не на механічне вивчення матеріалу, а на свідоме його засвоєння та формування здатності використовувати здобуті знання у професійному спілкуванні з англомовними колегами [6, с. 361].

Важливе місце в керівництві педагогом самостійною роботою посідає також етап контролю. На цьому етапі здійснюється її перевірка, аналіз і оцінювання, а також стимулюється робота над помилками.

Щодо роботи над помилками зазначимо, що для цього ми практикуємо роботу в парах або малих групах, адже студенти не завжди бачать або розуміють власні помилки, тоді як спільне обговорення робить процес перевірки більш цікавим і ефективним. По-перше, молоді люди більш ретельно перевіряють власні роботи, адже не бажають втрачати авторитет в очах одногрупників, по-друге, вони вчать перевіряти й аналізувати роботи інших студентів.

Для ефективної організації контролю за самостійною діяльністю студентів також необхідно чітко визначити терміни контрольних заходів, їхній зміст і кількість, спланувати, у якій формі буде проводитися контроль, розробити систему контрольних заходів з урахуванням бюджету, часу студентів [7].

А. Цина зазначає, що ефективно організована самостійна робота студентів неможлива без інформованості викладача щодо рівня й якості засвоєння студентами знань.

Отже, уже до початку роботи викладач має проаналізувати рівень знань студентів, визначити рівень їхньої спроможності до самостійної роботи. Це потребує збирання відповідної інформації, яку умовно можна поділити на три види: вихідну, поточну та кінцеву [11; 12].

Так, вихідна інформація визначає мету роботи, яка буде виконуватися, програму дій, оцінює доступність і посиленість завдання, містить відомості щодо:

- сформованості в особистості вмінь самостійної роботи;
- рівня знань, на базі яких буде виконуватися завдання;
- індивідуальних особливостей студента.

Поточна інформація характеризує наявний стан пізнавального процесу. Саме вона відобра-

жає різноманітні сторони діяльності студентів та їхній психічний стан: реакцію, цікавість до роботи, інтелектуальну ініціативу, напругу, прагнення до виправлення або не виправлення помилок тощо. Найтипівішими показниками поточної інформації під час самостійної роботи Л. Жарова вважає:

- способи виконання завдання (їхня доцільність, правильність і швидкість);
- ускладнення, які виникають у процесі роботи, та причини їх появи;
- самостійність під час виконання завдання;
- самоконтроль (засоби й ефективність) [3, с. 56].

Таку інформацію викладач послідовно отримує у процесі виконання студентами самостійної роботи, використовує цю інформацію для корекції їхніх дій. Проте треба враховувати не тільки правильність виконання самостійних дій, але і ступінь самостійності студентів. Так, деякі студенти з високим ступенем самостійності та самоконтролю можуть виправити помилки без допомоги викладача, тоді як роботу інших студентів має коригувати викладач. Різне зниження активності всієї групи свідчить про те, що способи діяльності, які використовуються, є неефективними для досягнення поставленої мети. Прояв активності, інтересу, ініціативи є, навпаки, показником успішного засвоєння знань.

Кінцева інформація відображається в досягнутому рівні знань, умінь і навичок, індивідуальних чи типових недоліках у знаннях і вміннях, рівні самостійності під час виконання завдань (логіка відповідей, критичність, оригінальність, самоконтроль, творчість). Проаналізувавши результати діяльності студентів, викладач виявляє сильні та слабкі сторони в роботі кожного, проводить додаткову коригувальну роботу, спрямовану на виправлення помилок і роз'яснення незрозумілих моментів.

Досвід роботи засвідчив, що коли викладач добирає для самостійної роботи завдання та матеріал, що цікаві та корисні для майбутньої спеціалізації студентів, поступово ускладнює матеріал і збільшує ступінь самостійності, привчає студентів до самоконтролю, здобувачі освіти проявляють активність і зацікавленість під час виконання самостійної роботи.

Висновки. Отже, керування самостійною роботою студентів вимагає від викладача поміркованості та дотримання основних вимог до її організації. Під час керування самостійною роботою необхідно так організувати процес, щоб студенти, виконуючи завдання, не просто збагачували свої знання, але і шляхом самостійного пошуку оволодівали методами наукового пізнання, формували здатність до самоосвіти, розвивали інтерес до творчого підходу в навчальній роботі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буряк В. Активність и самостоятельность учащихся в познавательной деятельности. *Педагогика*. 2007. № 8. С. 71–78.
2. Есипов Б. Самостоятельная работа учащихся на уроках. Москва, 1961. 239 с.
3. Жарова Л. Управление самостоятельной деятельностью учащихся. Ленинград, 1982. 76 с.
4. Калашник Н., Вертегел В. Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання. Запоріжжя, 2005. 326 с.
5. Карпенко О., Осіров В., Місайлова К. Застосування особистісно-орієнтованого підходу в процесі викладання іноземних мов. *Викладання мов на сучасному етапі: міжпредметні зв'язки*. 2008. № 14. С. 101–108.
6. Котова А. Деякі умови організації самостійної роботи студентів з англійської мови у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : Касичний приватний університет, 2012. Вип. 24 (77). С. 360–364.
7. Котова А. Організація контролю навчальної діяльності студентів ВНЗ з англійської мови. *Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі : міжпредметні зв'язки*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. № 19. С. 41–48.
8. Мороз В. Самостійна навчальна робота студентів. Харків, 2003. 64 с.
9. Підкасистый П. Организация учебно-познавательной деятельности студентов. Москва, 2004. 112 с.
10. Сенновский И. Управленческая деятельность учителя. *Педагогика*. 2004. № 2. С. 48–54.
11. Цина А. Типи дидактичної взаємодії викладача і студентів у процесі навчання. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету*. 2005. Вип. 7 (46). С. 268–276.
12. Цина А. Визначення мети і змісту контрольних заходів за самостійною роботою студентів при вивченні вузівських дисциплін. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету*. 2006. Вип. 4 (51). С. 69–73.